

*Цю книгу присвячую моїм друзям
і подругам, з якими розділяла долю
у визвольній боротьбі.*

*Вони полягли, і навіть їхні мо-
гили невідомі. Також присвячую
її моїм дітям і Родині.*

Марія Савчин

ТИСЯЧА ДОРІГ

Спогади жінки
учасниці підпільно-визвольної боротьби
під час і після Другої світової війни

Видання друге

Київ
«Смолоскип»
2017

УДК821.161.2'06-94
С13

Авторка цієї мемуарної книжки — Марія Савчин («Марічка») — з 1944 по 1953 рр. перебувала в підпіллі на Львівщині, в Закерзонні, Польщі, Карпатах, на Поділлі, Волині та Поліссі. Будучи дружиною Василя Галаси («Орлана») — заступника Провідника ОУН Закерзонського краю, а з 1948 р. Провідника ОУН Волині й Полісся, — вона зустрічалася з багатьма повстанцями, виконувала відповідальні доручення, не раз потрапляла в трагічні ситуації, коли вирішувалася не тільки її доля, але й доля товаришів по боротьбі.

Про бачене та пережите і розповідає на сторінках своєї книжки учасниця підпільно-визвольної боротьби під час і після Другої світової війни Марія Савчин.

Книга «Тисяча доріг» Марії Савчин («Марічки») є скороченим і доповненим передруком 28-го тому «Літопису УПА».

ISBN 978-617-7173-65-5

© Савчин М., 2017

© «Смолооскип», 2017

ВІД РЕДАКЦІЇ

Спомини Марії Савчин вирізняються серед мемуарів про боротьбу УПА з багатьох поглядів. По-перше, авторка перебувала в підпіллі понад дев'ять років, майже від початку збройної боротьби, від 1944-го до літа 1953-го, коли залишилися в підпіллі «останні могікани». Впродовж цих років їй довелося побувати у Львівщині, на Закерзонні, в Польщі, Карпатах, на Поділлі, Волині та Поліссі, й боротьбу на цих українських землях вона описала в своїх споминах. При тому від 1945 року М. Савчин була дружиною Василя Галаси, спочатку заступника провідника ОУН Закерзонського краю, а від 1948-го — провідника ОУН Північно-Західних Українських Земель (ПЗУЗ, тобто Волині й Полісся). Майже весь час вона перебувала з чоловіком, зустрічалася з різними провідними людьми, писала для них на машинці листи, звіти, доручення, інструкції й інші матеріали. Одне слово, авторка багато бачила й знала, й це віддзеркалюють її спогади.

Важливим елементом спогадів є те, що вони написані жінкою й написані щиро. Авторка описала відверто навіть свої інтимні справи, а також переживання своїх найближчих подруг. Увесь час вона жила в постійній небезпеці, не раз переживала драматичні й трагічні ситуації, коли рішалася не тільки її доля, але доля її найближчих друзів і родини. Найбільшу трагедію М. Савчин пережила в Польщі, коли їй довелося залишити в руках поліції свого сина, якого не могла врятувати. Авторка подала багатогранний опис жінки в підпіллі, показала її радість й турботи в щоденному побуті, поставу в обличчі смертельної небезпеки. Розповідь М. Савчин — це життєвий шлях цілого покоління, яке свідомо пішло на службу рідному народові й, незважаючи на труднощі та небезпеки,

несло цей хрест довгими роками, жертвуючи в безвихідній ситуації також своє життя.

Спогади написані невдовзі після того, як авторка опинилася на Заході. Ще за свіжої пам'яті. Ще тоді, коли картини минулого не померкли в її уяві. Ще тоді, коли свідомість не була навантажена новими пережиттями, позитивними й негативними впливами життя у вільному світі. Писати спогади, як вона згадує у вступі, змусило її почуття обов'язку супроти всіх тих її друзів і подруг, що ще так недавно були разом з нею, горіли ідеєю визволення свого знедоленого народу, мужньо переборювали найбільші труднощі й полягли на полі бою. Дуже часто ворог забирав їхні мертві тіла й десь скрито закопував, щоб і сліду не лишилося по цих борцях за волю України. Авторка відчувала, що мусить про них написати, щоб не пропала народна пам'ять про їхні подвиги і жертву, щоб передати майбутньому поколінню штафету служіння й жертви для свого народу. Вони також віддзеркалюють тодішню настанову й світосприймання авторки.

Спомини написані від першої особи манерою повісті, з частими діалогами й іншими притаманними цьому жанру атрибутами. Хоч відтворені діалоги не можна вважати цілком автентичними, проте авторка уживає їх з тактом для оживлення розповіді. Зрештою, спогади написані за свіжої пам'яті, тож багато діалогів таки ілюструють дійсні розмови. В манері викладу, стилі, термінології і слововжитку помітний вплив підпільних видань, до яких авторка звикла, опрацьовуючи різні підпільні тексти. Вважаємо це позитивною рисою споминів, які точно відтворюють стиль, атмосферу, побут і життя підпілля.

Допомога редакції в підготовці до друку цих споминів радше мінімальна. Редакція допомогла уточнити чи ідентифікувати деякі події, діячів підпілля, уніфікувати підпільні назви тощо й організувала технічне видання книжки. Проте авторка вже сама читала коректу, підготувала покажчик і допильнувала верстки. З цією метою вона двічі їздила до Львова, де книжка готувалася

до друку. Надруковані в книжці знімки — власність авторки; частину їх взято з архіву «Літопису УПА» і з архіву СБУ Волинської області. Отримано ще фотографії від інших осіб.

Від імені автора й редакції «Літопису УПА» висловлюю подяку всім особам, що допомогли у виданні цього тому. Передусім дякую фундаторові цього тому Дмитрові Гайдукові. Щира подяка належиться Модестові Ріпечькому за поради і всестороннє сприяння в появі цих спогадів. Антонові Івахнюкові за мовну редакцію, Зоні Кейван за допомогу, Петрові Потічному — за влучні поради, співпрацівникам СП «Літопис УПА» у Львові — Володимирові Чорновусову, Юрію Штендері, Ігореві Гринді, Зеновію Матчаку, Зеновію Стецьківу, Олені Ковальчук та працівникам Адміністрації «Літопису УПА» в Торонто за допомогу у випуску в світ цього тому. Імена їх подано наприкінці тому.

Євген Штендера